

การรักษาความลับของผู้ป่วย

นายแพทย์กิตติ สกิลเรืองชัย

ภาควิชานิติเวชศาสตร์, คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐.

บทนำ

หลัก confidentiality หรือหลักความลับของผู้ป่วย เป็นหลักการทางจริยศาสตร์สากลที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันซึ่งมีลักษณะเดียวกันในทุกประเทศทั่วโลก อาจแตกต่างกันบ้างในส่วนของกฎหมายที่บัญญัติข้อยกเว้นต่างๆซึ่งทำให้แพทย์สามารถเปิดเผยข้อมูลของผู้ป่วยได้ ปัจจุบันประเทศไทยได้บังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการกล่าวถึงข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลในกฎหมาย และกฎหมายได้รับรองว่าข้อมูลดังกล่าวมีสถานะเป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะเปิดเผยมิได้ และยังได้บัญญัติถึงข้อยกเว้นกรณีให้ผู้ให้บริการด้านสุขภาพอาจเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้คือต้องได้รับความยินยอมหรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผยแต่กฎหมายมาตราดังกล่าวยังคงค้างมีปัญหาในการตีความและการปรับใช้ การศึกษาถึงหลักชีวจริยศาสตร์สากลเกี่ยวกับ confidentiality จะช่วยให้แพทย์ได้แนวทางในการตีความให้กฎหมายมาตราดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดูแลผู้ป่วยควบคู่ไปกับการรักษาสิทธิผู้ป่วย

Privacy และ confidentiality

Privacy หรือความเป็นส่วนตัว หมายถึง สิทธิของบุคคลในการเป็นอิสระจากการถูกเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวตนหรือการล่วงรู้ถึงความเป็นตัวตนโดยบุคคลอื่น¹ ซึ่งในตำรากฎหมายต่างประเทศจะอธิบาย privacy

อย่างสั้น ๆ ว่า “right to be left alone” หรือสิทธิในการอยู่คนเดียว Allen² ได้แบ่งลักษณะของความเป็นส่วนตัวออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่

- *Physical privacy* หรือความเป็นส่วนตัวด้านร่างกาย หมายถึง ความเป็นอิสระจากการถูกสัมผัสโดยผู้อื่น หรือการเปิดเผยส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายให้กับผู้อื่นรับรู้ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริการทางการแพทย์ ผู้ป่วย จะทำการสละความเป็นส่วนตัวด้านร่างกายให้กับแพทย์ก่อนเริ่มการรักษาพยาบาลผ่านกระบวนการ informed consent แพทย์จึงสามารถดำเนินการตรวจร่างกายผู้ป่วยได้ ดังนั้นแพทย์ผู้รักษาย่อมถูกจำกัดให้สัมผัสร่างกายของผู้ป่วยได้เฉพาะเพื่อการรักษาพยาบาลเท่าที่จำเป็น นอกจากนี้หลัก physical privacy ยังกำหนดให้แพทย์มีหน้าที่ต้องปกป้องผู้ป่วยจากการถูกเปิดเผยร่างกายโดยไม่จำเป็นหรือก่อให้เกิดความน่าอับอายกับผู้ป่วยอีกด้วย

- *Informational privacy* หรือความเป็นส่วนตัวด้านข้อมูล หมายถึง สิทธิในข้อมูลส่วนตัวและการปกป้องมิให้ข้อมูลนั้น ๆ ถูกเปิดเผย จะเห็นได้ว่า privacy ลักษณะนี้มีความใกล้เคียงกับหลัก confidentiality มากแตกต่างกันรายละเอียดโดยที่ privacy มักเป็นประเด็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล แต่ confidentiality มักครอบคลุมไปถึงหน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลที่ได้รับรู้ข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้หน่วยงานของรัฐหรือบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องคุ้มครองข้อมูลที่ตนได้มาจากบุคคลธรรมดาหรือผู้ป่วย มิให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องรับรู้ข้อมูลนั้น แต่ในการให้บริการทางการแพทย์นั้น แพทย์ผู้รักษาพยาบาลจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลการเจ็บป่วยของผู้ป่วยให้กับแพทย์ที่ร่วมดูแล ดังนั้นเพื่อ

รักษาสิทธิผู้ป่วย แพทย์ควรสื่อสารระหว่างกันเฉพาะข้อมูล ที่จำเป็นต้องใช้ในการรักษาพยาบาลเท่านั้น

- *Decisional privacy* หรือความเป็นส่วนตัวในการตัดสินใจ หมายถึงความสามารถในการตัดสินใจโดยไม่มี การรบกวนจากบุคคลอื่นหรือรัฐ เช่น สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องเป็นความลับ หลัก *decisional privacy* มีความใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กับหลัก *autonomy* หรือ *right to self-determination* เพราะผู้ป่วยจะสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระก็ต่อเมื่อไม่มีผู้อื่นที่มีอิทธิพลเหนือผู้ป่วยมาลวงรู้การตัดสินใจของผู้ป่วย

Confidentiality หรือหลักความลับของผู้ป่วย มีความใกล้เคียงกับหลัก *information privacy* คือการที่แพทย์ต้องไม่ทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ป่วยเป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชน แพทย์มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยในการรักษาความลับทั้งในทางตรงคือ ไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้มาให้กับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องรับรู้ และทางอ้อมคือ สถานพยาบาลต้องมีมาตรการในการรักษาความลับของผู้ป่วยไม่ให้บุคคลอื่นมายุ่งเกี่ยวกับข้อมูลที่เก็บไว้ในสถานพยาบาล

หลัก *confidentiality* นั้นได้รับการยอมรับกันมาตั้งแต่สมัย Hippocrates เมื่อ ๓๐๐๐ ปีก่อน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาสาระมากนัก ซึ่ง Hippocratic Oath ที่เกี่ยวข้องกับความลับของผู้ป่วยมีเนื้อหาดังนี้³

“What I may see or hear in the course of the treatment or even outside of the treatment in regard to the life of men, which on no account one must spread abroad, I will keep to myself holding such things shameful to be spoken about.”

ในการประชุมของแพทย์สมาคมโลก (World Medical Association) ในปีค.ศ. ๑๙๔๙ ที่ประชุมได้ยอมรับร่าง International Code of Medical Ethics ซึ่งเป็นการดัดแปลง Hippocratic oath ให้เข้ากับสมัยใหม่ หลังจากการแก้ไขครั้งล่าสุดในปีค.ศ. ๒๐๐๖ หลัก *confidentiality* ได้ถูกระบุเอาไว้ดังนี้

“A physician shall respect a patient’s right to confidentiality. It is ethical to disclose confidential information when the patient consents to it or when there is a real and imminent threat of harm to the patient or to others and this threat can be only removed by a breach of confidentiality.”

ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่าง International Code of Medical Ethics ของ WMA กับ Hippocratic oath คือการระบุข้อยกเว้นให้แพทย์สามารถเปิดเผยความลับของผู้ป่วยได้โดยไม่ถือว่าเป็นความผิดทางจริยธรรม คือการคุ้มครองภัยต่อบุคคลที่สาม

ความสำคัญของหลักความลับของผู้ป่วยอยู่ที่การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างแพทย์และผู้ป่วย (*doctor-patient relationship*) การรักษาพยาบาลหรือการให้บริการสาธารณสุขจะเป็นไปอย่างราบรื่นเมื่อแพทย์และผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และผู้ป่วยมีความไว้วางใจเชื่อใจแพทย์ว่าแพทย์จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลเท่านั้น ผู้ป่วยจึงจะให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาลและเคารพในความเป็นผู้มีวิชาชีพของแพทย์

ข้อยกเว้นของหลักความลับของผู้ป่วย

หลักความลับของผู้ป่วยเป็นสิทธิประเภทหนึ่ง ดังนั้นผู้ป่วยย่อมสามารถสละสิทธิดังกล่าวได้ เมื่อผู้ป่วยได้ให้ความยินยอมกับแพทย์ในการเปิดเผยความลับของผู้ป่วย แพทย์ก็สามารถเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อบุคคลที่สาม หรือสาธารณชนได้ ในเวชปฏิบัติทั่วไปได้แก่ กรณีที่แพทย์เปิดเผยข้อมูลผู้ป่วยให้กับบริษัทประกันชีวิต หรือการแจ้งผลการตรวจบางอย่างให้กับญาติผู้ป่วย กรณีนี้แพทย์ต้องขอความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลเสมอ ก่อนเปิดเผยข้อมูลเสมอ

นอกจากความยินยอมของผู้ป่วยเอง แพทย์อาจจะมีเหตุให้สามารถเปิดเผยข้อมูลของผู้ป่วยในกรณีอื่นได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมซึ่งกรณีดังกล่าวมักจะเป็นประเด็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ (*public interest*) อื่นที่เหนือกว่าสิทธิผู้ป่วยในการรักษาความลับ เนื่องจากสิทธิ

ในข้อมูลนั้นมีสถานะเป็นสิทธิส่วนบุคคล โดยทั่วไปแล้ว เหตุที่จะทำให้แพทย์สามารถเปิดเผยข้อมูลของผู้ป่วยได้นั้นเป็นไปได้เป็นสามกลุ่ม¹ ได้แก่

Duty to warn – การป้องกันบุคคลที่สามเป็นการอนุญาตให้แพทย์ที่ล่วงรู้ข้อมูลที่สำคัญบางอย่างสามารถเปิดเผยความลับของผู้ป่วยเพื่อเป็นเตือนบุคคลที่สาม (third party) ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ในศตวรรษที่ ๑๙ – ๒๐ ประเด็นสำคัญที่ทำให้แพทย์เปิดเผยข้อมูลมักเป็นเรื่องโรคระบาดในชุมชน ในปัจจุบันหลังจากเกิดคดีสำคัญในสหรัฐอเมริกาในปี คือ Tarasoff v. the Regents of the University of California ซึ่งในคดีดังกล่าวจิตแพทย์ของมหาวิทยาลัยพบว่านักศึกษาชายที่เป็นผู้ป่วยจิตเวชของตนเองมีความคิดที่จะทำร้ายนักศึกษาหญิงอดีตคนรัก แต่จิตแพทย์ไม่ได้ทำการเตือนผู้เสียหายและครอบครัวถึงภัยที่กำลังจะเกิด เป็นเหตุให้ผู้เสียหายเสียชีวิตโดยผลของการกระทำของผู้ป่วย ผลจากคดีดังกล่าวหลักการป้องกันบุคคลที่สามจึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นข้อยกเว้นหลักความลับของผู้ป่วยที่เป็นสากล ถึงแม้กฎหมายในประเทศนั้น ๆ จะไม่ได้บัญญัติไว้ถึงกรณีที่จำเพาะ แต่ถ้าแพทย์เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลผู้ป่วยนั้นเป็นหนทางเดียวในการป้องกันภัยที่อาจเกิดขึ้น แพทย์ก็สามารถเปิดเผยความลับของผู้ป่วยได้ (ในประเทศไทยจะเข้าได้กับหลักกฎหมายอาญาเรื่องการกระทำความผิดด้วยความจำเป็นซึ่งกฎหมายอาญากำหนดให้ไม่ต้องรับโทษ แต่ในปัจจุบันมีพ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้โดยเฉพาะแล้ว)

Reportable conditions – หลักการข้อนี้มีหลักพื้นฐานมาจาก duty to warn โดยรัฐได้ยอมรับว่ามีข้อมูลด้านสุขภาพบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสาธารณสุขหรือเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญ รัฐจึงใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือบริหารออกกฎหมายให้บุคลากรสาธารณสุขแจ้งข้อมูลที่ได้จากการดูแลผู้ป่วยมายังหน่วยงานของรัฐเรียกหลักการข้อนี้ได้ว่าเป็น duty to protect the public health ตัวอย่างเช่น โรคติดต่อที่สำคัญ, ภาวะเด็กถูกทารุณกรรม โดยขึ้นอยู่กับกฎหมายลายลักษณ์อักษรในประเทศนั้น ๆ เช่น ในสหรัฐอเมริกากำหนดให้แพทย์ที่ห้องฉุกเฉินต้องรายงานผู้ป่วยที่บาดเจ็บจากอาวุธปืนทุกราย

เนื่องจากปัญหาการใช้ปืนในประเทศมีความรุนแรงมาก Minors and incompetent patient – ในการดูแลรักษาบุคคลที่ขาดความสามารถในการตัดสินใจเช่นเด็ก หรือผู้ป่วยจิตเวช แพทย์อาจต้องแจ้งข้อมูลด้านสุขภาพให้กับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการรักษาพยาบาลหรือให้ความยินยอมแทนผู้ป่วย ด้วยเหตุนี้แพทย์จึงสามารถเปิดเผยข้อมูลผู้ป่วยให้กับบุคคลอื่นที่ร่วมดูแลผู้ป่วยได้

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง

ก่อนที่จะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กฎหมายที่วางหลักเรื่องการรักษาความลับของผู้ป่วยโดยแพทย์ คือ **ประมวลกฎหมายอาญา** ในหมวด ๒ ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา ๓๒๓ มีเนื้อหาดังนี้

มาตรา ๓๒๓ ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุ ที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชีหรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษ...

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรกเปิดเผยความลับของผู้อื่น อันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

สังเกตว่าผู้ที่มีหน้าที่ในการรักษาความลับ ได้แก่ ผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานหรือผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๒๓ รวมทั้งผู้ที่รับการศึกษาอบรมในวิชาชีพนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้การจะมีความผิดฐานเปิดเผยความลับตามกฎหมายอาญา ความลับที่เปิดเผยนั้นต้องเป็นความลับที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของความลับด้วย

นอกจากกฎหมายอาญา ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมในประเทศไทยยังต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทาง

จริยธรรมขององค์กรวิชาชีพ คือ **ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙** ข้อ ๒๗ เรื่องการรักษาความลับของผู้ป่วยซึ่งถ้าผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมฝ่าฝืนข้อบังคับดังกล่าว ผู้ประกอบวิชาชีพจะถูกดำเนินการลงโทษทางจริยธรรมโดยแพทยสภา

ข้อ ๒๗ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย หรือผู้ป่วยที่เสียชีวิตแล้วซึ่งตนทราบมา เนื่องจากการประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ได้รับความยินยอมโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามหน้าที่

กฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับแรกที่กำหนดเรื่องสิทธิในข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลไว้โดยเฉพาะและมุ่งคุ้มครองข้อมูลด้านสุขภาพของผู้ป่วยที่รับบริการทั้งสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนคือ พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗ มีเนื้อหาดังนี้

มาตรา ๗ ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่นเพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้

มาตรา ๔๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗ หรือมาตรา ๙ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดตามมาตรานี้เป็นความผิดอันยอมความได้

เนื้อหาในมาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ สามารถแยกออกได้เป็นสามส่วนคือ

- ส่วนต้นของมาตรา ๗ เป็นการกำหนดว่าข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลนั้นมีสถานะเป็นความลับส่วนบุคคล

บุคคล ผู้อื่นที่ไม่ใช่เจ้าของข้อมูลไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้ ความผิดตามมาตรานี้จะสำเร็จได้ การเปิดเผยข้อมูลสุขภาพของบุคคลต้องมีลักษณะที่จะทำให้เจ้าของข้อมูลเสียหาย ผู้เปิดเผยจึงจะมีความผิดตามมาตรา ๔๙

- ส่วนที่สองของมาตราดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นหลักการรักษาความลับของผู้ป่วย ซึ่งจะทำให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของข้อมูลสามารถเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพได้โดยไม่มีความผิด ซึ่งมีสองกรณีได้แก่ ๑) บุคคลเจ้าของข้อมูลยินยอมให้เปิดเผย และ ๒) มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ต้องเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพ เช่น พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๕ ในส่วนของการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยจากการถูกเลี้ยงดูโดยมิชอบ, พ.ร.บ.สุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑ ในส่วนของผู้ป่วยอันตราย หรือ พ.ร.บ.โรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๖๓ ในส่วนของผู้ป่วยโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

- ในส่วนท้ายของมาตราซึ่งสร้างปัญหาในการตีความและปรับใช้พอสมควร เนื่องจากมีลักษณะเป็นข้อยกเว้น ของข้อยกเว้น โดยในส่วนของมาตรา ๗ กฎหมายกำหนดให้บุคลากรสาธารณสุขเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลเมื่อมีกฎหมายกำหนดให้ต้องเปิดเผย แต่ส่วนท้ายกลับกำหนดว่าผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่นเพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้ ทำให้มีปัญหว่ากฎหมายใดบ้างที่ให้บุคลากรสาธารณสุขเปิดเผยข้อมูลได้ ซึ่งทั้งปัญหาของตัวบทและการตีความได้มีผู้อภิปรายไว้อย่างละเอียดแล้ว โดยมีผู้เสนอให้พิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะที่จะได้เทียบกับประโยชน์ของปัจเจกบุคคลในการเปิดเผยความลับ และดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจนมากขึ้น⁴

สำหรับผู้ป่วยจิตเวช กฎหมายไทยอีกฉบับที่ได้รับรองสิทธิของผู้ป่วยเหล่านี้ในการรักษาความลับไว้โดยเฉพาะ คือ **พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑** มาตรา ๑๕(๒) และ ๑๖

มาตรา ๑๕ ผู้ป่วยย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

...

(๒) ได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการบำบัดรักษาไว้เป็นความลับ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้เปิดเผยได้

...

มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพของผู้ป่วยในประการที่นำจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ป่วย เว้นแต่

- (๑) ในกรณีที่น่าจะเกิดอันตรายต่อผู้ป่วยหรือผู้อื่น
- (๒) เพื่อความปลอดภัยของสาธารณชน
- (๓) มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย

ในมาตรา ๑๖ ของพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. ๒๕๕๑ ยังได้ระบุข้อยกเว้นของหลักการรักษาความลับของผู้ป่วย ไว้ในลักษณะเดียวกับหลักชีวจริยศาสตร์สากลคือ duty to warn และ reportable conditions

กฎหมายอื่นที่อนุญาตให้แพทย์สามารถเปิดเผยความลับของผู้ป่วยได้ หรือเรียกได้ว่าเป็น reportable conditions ตามกฎหมายไทยได้แก่ **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖** มาตรา ๒๙

มาตรา ๒๙ ผู้ใดพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามหมวด ๓ และหมวด ๔ จะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา ๒๔ โดยมีชักช้า

แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับตัวเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้างจะต้องรายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา ๒๔ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทราบโดยมิชักช้า หากเป็นที่ปรากฏชัดหรือน่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

Reportable condition อีกรูปแบบคือโรคที่มีผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข ซึ่ง**พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๖๓** มาตรา ๗ ได้กำหนดให้แพทย์หรือนุคคลที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่แจ้งโรคติดต่ออันตรายหรือโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความต่อเจ้าพนักงาน จึงเป็นข้อยกเว้นให้แพทย์สามารถเปิดเผยข้อมูลผู้ป่วยได้

มาตรา ๗ ในกรณีที่มีโรคติดต่ออันตรายหรือโรคติดต่อต้องแจ้งความเกิดขึ้นหรือมีเหตุสงสัยว่าได้มีโรคติดต่อดังกล่าวเกิดขึ้น ให้นุคคลดังต่อไปนี้แจ้งต่อเจ้าพนักงานสาธารณสุขหรือพนักงานเจ้าหน้าที่...

หรือแม้แต่ในพ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็มีบทบัญญัติที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพที่มีผลกระทบต่อประชาชน

มาตรา ๑๐ เมื่อมีกรณีที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเกิดขึ้น หน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ต้องเปิดเผยข้อมูลนั้นและวิธีป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพให้ประชาชนทราบและจัดหาข้อมูลให้โดยเร็ว การเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่งต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

สรุป

ถึงแม้มาตรา ๗ ของพ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ จะได้บัญญัติยอมรับหลักความลับของผู้ป่วย แต่มาตราดังกล่าวยังมีปัญหาในการตีความและการปรับใช้ แต่อย่างไรก็ดี ถ้าแพทย์และบุคลากรสาธารณสุขเข้าใจถึงหลักการพื้นฐานและความเป็นมาของหลักความลับของผู้ป่วย เช่น หลักความเป็นส่วนตัว การปรับใช้กฎหมายจะเป็นไปตามหลักชีวจริยศาสตร์สากลและเกิดประโยชน์กับผู้ป่วยสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

1. Moskop JC, Marco CA, Larkin GL, Geiderman JM, Derse AR. From Hippocrates to HIPAA: privacy and confidentiality in emergency medicine--Part I: conceptual, moral, and legal foundations. *Ann Emerg Med.* 2005 Jan;45(1):53-9.
2. Allen A. Privacy in health care. In: Reich W, editor. *Encyclopedia of Bioethics.* New York: Macmillan; 1995. p. 2064-73.
3. Edelstein L. *The Hippocratic Oath: Text, Translation, and Interpretation.* Baltimore: The Johns Hopkins Press; 1943.
4. แสง บุญเลิศวิภาส, ไพศาล ลิ้มสถิตย์, บรรณารักษ์การ. การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้านสุขภาพและความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรา 7 พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: ศูนย์กฎหมายสุขภาพและจริยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2554.